

MENS EN WERELD

Rustige Amerikaanse doktoren van een medisch team enten in Oost-Pakistan de bevolking in tegen cholera. Zo zijn er tallozen bezig aan de strijd tegen ziekten in onderontwikkelde gebieden. De blanken zijn nog superieur in tal van takken van wetenschap en deze superioriteit komt ten goede aan de inheemse bevolking.

In Zuid-Afrika is een regering die, op welke gronden ook, de inheemse bevolkingsgroepen bij alle voorkomende gelegenheden pijnlijk laat voelen, dat de blanken de macht hebben, dat zij kunnen discrimineren, als zij willen, en voor deze vorm van discriminatie hebben zij een mooi en vriendelijk klinkend woord gevonden: apartheid. Ja, als de inheemse groepen ook die apartheid zouden willen en gelijkwaardig aan de blanken mee zouden werken om deze maatregelen uit te werken – en dat zouden wij kunnen begrijpen, gezien het verleden – dan zou daar niet zoveel tegen zijn. Maar de apartheid wordt eenzijdig, onder dwang opgelegd en als de inheemsen bepaalde vernederingen niet langer verdragen en daartegen betogen, dan wordt er geschoten en een zee van ellende is het gevolg.

Maar hoe vreemd het klinkt, waar zoveel rouw en zoveel onrecht is, deze gebeurtenis in de Unie van Zuid-Afrika is een zwak, maar onmiskenbaar teken dat de vooruitgang, ik bedoel de zedelijk-menselijke vooruitgang, toch niet helemaal een illusie is. Let u eens op de protesten die, van alle kanten binnenstromen. Niet alleen protesten van mede-kleurlingen en van bepaalde humanitaire of religieuze groeperingen maar protesten van alle kanten. Er is dus, in tallozen, rechtsgevoel geschokt en de verontwaardiging is algemeen. En dat bedoel ik met de vooruitgang. Vroeger, in de koloniale periode en daarvoor, is er talloze malen op inheemsen geschoten en daar kraaide geen haan naar. Maar dit kan tegenwoordig niet meer ongestraft, zonder dat de morele verontwaardiging zich keert tegen de daders. Die vooruitgang is onmiskenbaar, alleen het is droevig, dat dat moet blijken na wredeheden als in Zuid-Afrika gebeurd zijn.

Diep beschamend

In 1948 nam de vergadering der Verenigde Naties de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens aan. Artikel 1 luidt: Alle mensen zijn van nature vrij en gelijk in waardigheid en rechten. Zij zijn met rede en geweten begiftigd en behoren zich jegens elkander te gedragen in een geest van broederlijkheid.

Artikel 2 luidt: Een ieder heeft aanspraak op al de rechten en vrijheden in deze Verklaring neergelegd zonder onderscheid van enigerlei aard, zoals ras, kleur, sekse, taal, godsdienst of overtuiging, nationale of maatschappelijke herkomst, bezit, geboorte of andere status.

De Engelse dominions, leden van de V.N. hebben hun stem gegeven aan de universele verklaring en op grond daarvan mag men concluderen, dat de tegenwoordige regering van de Unie van Zuid-Afrika, door de eenzijdig opgelegde apartheidspolitiek, in strijd handelt met de Verklaring, die zij mede heeft ondertekend.

Indien men dit vertaalt in termen van nationale politiek dan zou dat betekenen, dat een regering de grondwettige rechten schond. Dit zou een reden zijn om zo'n regering weg te vagen.

De gehele apartheidspolitiek van de regering der Unie – apartheid is een schoonklinkend woord voor rassendiscriminatie – verzamelt het materiaal voor een uitbarsting. De verantwoordelijkheid voor de jongste gebeurtenissen in de Unie ligt niet bij de politieautoriteiten, bij een of andere gouverneur of burgemeester, maar bij de regering.

De gehate passenpolitiek heeft het brandbare materiaal hoger opgestapeld en de uitbarsting, die, in welke vorm ook, moest komen, heeft dan nu plaats gehad. Zonder waarschuwing is geschoten op demonstranten.

De regering is geschrokken van de reacties in de wereld en verklaart, bij monde van ministers en pers, dat de kleurlingen zulke aardige mensen zijn en dat alles voor hun bestwil geschiedt. Dit is, bij het vervloekte superioriteitsgevoel, ook nog huichelachtig.

Het Westen begrijpt de problemen niet, jankt de regering van Malan, van Strijdom, van Verwoerd, het ligt alles veel ingewikkelder dan mensen in Holland of Engeland beseffen. Nou, misschien zijn de problemen wel

ingewikkeld, dat zal wel, maar één ding weet het Westen bijzonder goed en dat is dat de geest waarin deze problemen worden aangepakt fundamenteel verkeerd is en niet alleen verkeerd maar ook onvoorstelbaar dom. Dom omdat de regering met haar apartheidspolitiek haar eigen graf graaft en het graf van alle blanken in de Unie. De kleurlingen, die zich gesteund weten door vrijwel een geheel werelddeel van gekleurden en niet-gekleurden, laten zich geen apartheid meer opleggen. Deze periode loopt, uiterst snel, ten einde.

Deze tientallen slachtoffers, die protesteerden tegen een vernedering van hun bevolkingsgroep, zullen de martelaren blijken te zijn voor de volledige emancipatie van de kleurlingen in de Unie. Of er dan nog plaats zal zijn voor Verwoerd en de kleine Verwoerden zal een grote vraag zijn.

De strijd tussen Boer en Brit, aan het einde van de vorige en het begin van deze eeuw, om de heerschappij in Zuid-Afrika, heeft de ogen gesloten voor het veel grotere en ingrijpender vraagstuk van de plaats van de inheemse bevolking, die, teruggedreven en teruggeschoten, terug zal komen. De Smutsen, wijs en verzoenend, zouden het ver gebracht hebben in het zoeken naar een oplossing, de bekrompen nationalist, zo superieur boven Engeland, boven de inheemsen, boven de Verenigde Naties, boven het geweten der wereld graven ijverig en ernstig aan hun eigen graf.

Er zijn meer revoluties ontstaan na het schieten van geüniformeerden op betogende menigten. B.

Op 26 mei naar Wageningen

Voor de derde maal houdt een gewest van het Humanistisch Verbond, ditmaal is het Gelderland, op hemelvaartsdag (26 mei) een intergewestelijke dag, waarop alle verbondsleden van harte welkom zijn. Aanmelding zo spoedig mogelijk bij de gemeenschapsbesturen.

Als plaats voor samenkomst is Wageningen gekozen. Voor het programma verwijzen wij naar pagina 3.

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
15e jaargang no. 7 – 9 april 1960

Kritisch allerlei

Zuid-Afrika is sinds de massamoord van de vorige maand weer op aller lippen. Wat er na onze -laaiende verontwaardiging overblijft, is een gevoel van droefheid, droefheid om een ontsporing van de mens, die (alweer) tot dergelijke laagheden in staat/blijkt. En droefheid om onze eigen onmacht daden te stellen tegenover deze stuiprekkende van een beleid dat zichzelf overal ter wereld reeds lang overleefd heeft.

In ons rustige land is ons menselijk protest op beheerste wijze in de pers geuit, hier en daar is het ook tot nog vrij bescheiden demonstraties gekomen. In Engeland was de reactie feller en misschien is dat begrijpelijk omdat Engeland door het gemenebest hechter met de Unie is verbonden dan wij. Aan de andere kant mogen wij echter niet vergeten, dat de regering-Verwoerd bijzonder gevoelig is voor de publieke opinie in ons land. Wij hebben met Zuid-Afrika een zekere stamverwantschap, die een intense belangstelling voor wat daar gebeurt rechtvaardigt. Wij mogen dan ook hopen, dat Verwoerd bij de eerstvolgende gelegenheid niet meer zal behoeven te protesteren tegen het feit dat Nederland in de Verenigde Naties blanco stemt als het om een veroordeling van de rassendiscriminatie gaat, maar dat zelfs Luns zal durven besluiten de walging van het overgrote deel van het Nederlandse volk tot uiting te brengen door krachtige steun aan iedere veroordeling van deze „binnenlandse aangelegenheid” die, zolang niet de vrede, dan toch de menselijkheid in gevaar brengt.

Het enige wat wij individueel kunnen dóen, is steun geven aan de boycot van Zuidafrikaanse goederen die, op aandringen van andere Afrikaanse landen, op het ogenblik overal ter wereld wordt gevoerd, maar die tot op heden in ons land nog te weinig weerklank heeft gevonden. Het Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen heeft zijn steun aan deze actie gegeven en in Engeland is zij bijvoorbeeld algemeen. Wat wij kunnen doen, is binnen onze eigen vakorganisatie en onze eigen politieke partij aandringen op een uitspraak die ook in Nederland de boycot tot een nationale demonstratie doet groeien. Zolang immers verschillende grote organisaties zich nog op de vlakte houden, kan men in Zuid-Afrika onze lauwheid altijd nog als een stille goedkeuring uitleggen. Het wiezwijgt-stemt-toe is hier wel van bijzondere toepassing. Zolang deze grote organisaties zich niet uitspreken, kunnen wij persoonlijk alleen maar weigeren enig artikel van Zuidafrikaanse herkomst te kopen en wij kunnen bijvoorbeeld een aangeboden Peter Stuyvesant, Pall Mall, Graven-A, Lexington, Rothmans, Consulate of Rembrandt sigaret weigeren, op grond van het feit dat daar geheel of gedeeltelijk Zuidafrikaanse tabak in

is verwerkt. Dat houdt de mensen wakker.

Voor de rest kunnen wij niet anders dan bedroefd toezien hoe een groepje van een soort godsdienstwaanzin vervulde lieden ons blanken in de gekleurde wereld nog verder in diskrediet brengen, en wellicht iedere samenwerking met de gekleurde volken onmogelijk maken. En wat die godsdienstwaanzin betreft kunnen wij alleen de opmerking van Opland aanhalen uit „De Groene”: „Als God nu eens zwart is, Verwoerd?”, terwijl we het meest navrante commentaar op het recente gebeuren vonden in datzelfde nummer van „De Groene” in een kort maar bijzonder treffend redactioneel stukje.

„Op het bloedbad van Amritsar is de vrijheid van India gevolgd; op het bloedbad van Madagascar volgt thans de onafhankelijkheid van Madagascar; achter de wagon vol gestikte Indonesiërs kwam de vrijheid van Indonesië aanrijden; op het bombardement van Haifong volgde de vrijheid van Vietnam; op het bloedbad van Kaap Bon die van Tunesië; op de Mau-Maukampen straks ook die van Kenya. Nehroe, Soekarno, Nkrumah, Makarios — namen van celbewoners en bannelingen. Vraag: hoe stelt Henk Verwoerd zich, blijkens Sharpeville, de geschiedenis voor? Heeft hij op die Amsterdamse oorlog gehoord?”

Dat het ook anders kan dan in Zuid-Afrika (en misschien hebben wij juist nu die opbeuring wel eens nodig) bewijst een artikel van onze geestverwant P. Krug in het „Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie”, dat wij gaarne in zijn geheel overnemen: „De „Neue Zürcher Zeitung” gaf in een uitvoerig artikel een uiteenzetting over de huidige positie van de Maori's in Nieuw-Zeeland. Hieruit blijkt dat de regering van Nieuw-Zeeland er in geslaagd is deze bevolkingsgroep economisch en maatschappelijk op bevredigende wijze te integreren (in het geheel op te nemen, Red. K.A.).

Toen de Engelsen in 1840 het bewind in handen namen, werden beide eilanden bewoond door ongeveer 80.000 Maori's, die nog in het stadium van het stenen tijdperk verkeerden. Zij vormden echter het meest begaafde volk onder de Polynesiërs. Ondanks het feit dat het Britse bewind de Maori's de status van Britse onderdanen verschafte, bleven moeilijkheden met de kolonisten niet uit, welke tot verschillende opstanden leidden, waaraan eerst in 1870 een eind werd gemaakt. De levensstandaard van de Maori's was in de loop der jaren aanzienlijk gedaald. Velen waren tijdens gevechten omgekomen of vielen als slachtoffers van door de blanken geïmporteerde ziekten, als mazelen, influenza en tuberculose. Hun aantal was in 1890 gedaald tot 45.000. Sederdien nam een

gunstiger ontwikkeling een aanvang. Sinds 1877 was het schoolbezoek van Maorikinderen verplicht en het gemeenschappelijk schoolbezoek met blanke kinderen vormde de grondslag voor de verdere integratie (In 1877, lees je dat goed, Verwoerd? Red. K.A.). Verschillende Maori's brachten het tot beroepen als advocaat en arts. De invloed der medicijnmannen werd gebroken. Sedert 1890 steeg het geboortecijfer. Thans is dit tweemaal zo groot als van de blanke bevolking. In 1957 bedroeg het aantal Maori's 142.000. De bevolkingsdruk in het gebied waar de Maori's voornamelijk leven (slechts een klein deel van dit gebied in het noorden en oosten van het noordelijk eiland is cultuurgrond) werd zo groot dat vele jongeren hun heil zochten in de steden. Thans zijn Maori's werkzaam in alle beroepen, ook in hogere functies als academici en ambtenaren. De Maori's, die de landbouw beoefenen zijn, evenals de blanke boeren, overwegend schapeteelers of zuivelproducenten. De produktiviteit van de Maoribedrijven was echter steeds veel lager dan in de bedrijven van blanke Nieuw-Zeelanders. Het grote kindertal van de Maori's was oorzaak van het feit dat men de landbouwbedrijven in de loop der jaren steeds verder verdeelde in kleinere, irrationele percelen. De grotere boerderijen, die nog aan de gezinsleden gezamenlijk behoorden, kregen geen financiële hulp voor verbetering van de bodem en aanschaffing van landbouwmachines, waardoor de individuele gezinsleden de belangstelling voor de ontwikkeling van het bedrijf verloren en ook geen speciale opleiding kregen. De schapeteelt, welke eerst na verloop van enige tijd inkomsten uit de wol verschaft, werd veelal verlaten en men legde zich meer toe op de melk- en boterproductie en de groenteteelt. De wettelijke maatregelen ten bate van de Maoribedrijven, welke in de jaren twintig werden genomen (dat is ook al weer veertig jaar geleden, Verwoerd! Red. K.A.) en in 1953 werden aangevuld, hebben verschillende van deze moeilijkheden uit de weg geruimd. Het werd mogelijk gemaakt familie-eigendom aan een comité in beheer te geven, welk comité de bezitters evenredige opbrengsten verstrekke. Verder werden verstrooide percelen land door ruilverkaveling geschikt gemaakt voor een betere

bedrijfsvoering, terwijl een speciaal gerechtshof verdeling van grotere eenheden door erfenis e.d. tegenging. Jonge Maori's ontvangen een goede opleiding op landbouwscholen en krijgen later boerderijen in pacht of kunnen deze kopen, terwijl verdere leningen verstrekt worden. Het Departement voor Maori-aangelegenheden laat voorts 100.000 hectare grond ontginnen. Daarvan wordt jaarlijks 4.000 ha voor weidegrond geschikt gemaakt. De gevolgen van verschillende maatregelen zijn verrassend. De produktiviteit van de bedrijven is gestegen en de belangstelling van de Maori's voor de ontwikkeling van hun eigen boerderijen is toegenomen.”

Misschien verdient het aanbeveling Verwoerd en de zijnen eens een kleine excursie naar Nieuw-Zeeland te laten maken. Baat het niet, dan heeft het in ieder geval het voordeel dat men in Zuid-Afrika tenminste een paar dagen van zijn onderdrukkers verlost is.

En trieste bijzonderheid bij dit alles vinden wij, dat zoveel misdaden met een beroep op de godsdienst worden goedgepraat. Hoewel zelf van andere levensovertuiging, menen wij nog wel eens met klem te mogen protesteren tegen de voortdurende godslasteringen die de heer Verwoerd in zijn mond neemt. Het christendom is waardevoller dan om alleen voor het goedpraten van misdaden tegen de mensheid te mogen dienen. Dat men uit de bijbel zo ongeveer alles kan bewijzen omtrent Gods wil, mag nog geen aanleiding zijn dat boek nu ook maar te misbruiken voor de verdediging van praktijken die men vanuit een menselijk geloof zijn medemens niet kan en mag aandoen. Het stemt daarom tot voldoening te mogen constateren, dat het Nederlandse volk één is in zijn afkeer, ongeacht de levensovertuiging van waaruit men de zaak beoordeelt. Onze bijzondere waardering mag ook wel uitgaan naar wat talrijke bisschoppen en andere dienaren van de rooms-katholieke en anglicaanse kerken in Zuid-Afrika zelf de regering durven verwijten. Durven, jawel, want er is moed voor nodig om onder een dergelijk regime voor de eigen eerlijke overtuiging uit te komen. Wij zijn dan ook benieuwd wanneer Verwoerd zal besluiten deze kerken als strijdig met Gods wil, buiten de wet te plaatsen.

Ultra mare

Hier is de wereld niets dan waaierend schuim,
De laatste rotsen zijn bedolven
Na de verwekking uit de golven,
Die breken, stuivend in het ruim.

Het laatste schip wordt weerloos voortgesmeten,
Het zwerk is ingezonken en aschgrauw.
Zal ik nu eindelijk, vergaan, vergeten,
Verlost zijn van verlangen en berouw?

Uit: J. Slauerhoff Verzamelde gedichten/Een eerlijk zeemansgraf. 's-Gravenhage 1947, A. A.M. Stols.

Het wapen der zwakken (III)

De twee voorafgaande artikelen zijn geschreven om de lezers op te wekken meer notitie te nemen van wat door en ten behoeve van onderdrukte massa's bereikt wordt door middel van het geweldloze verzet. De jongste gebeurtenissen aan weerszijden van de Atlantische Oceaan bieden mij een welkome gelegenheid dit onderwerp opnieuw ter sprake te brengen.

In het zuidelijk gedeelte van de Verenigde Staten is de strijd om de emancipatie van de negerbevolking weer opgevlamd. Deze keer gaat het om een andere discriminerende maatregel. Het is n.l. in dat stuk van de beschaafde wereld gebruik negers te verbieden aan snelbuffetten zitplaatsen in te nemen. In de dagbladen heeft men dezer dagen korte berichten kunnen lezen over de onlangs begonnen geweldloze actie om daar een eind aan te maken. Terzelfder tijd vond ik iets over een reactie. De Ku Klux Klan, welks bestaan wij begonnen te vergeten, schijnt hier en daar, voorzichtiger dan vroeger – teken van de veranderende tijd – de drieste kop weer op te steken.

De eerste berichten zijn voor het Algemeen Handelsblad aanleiding geweest in een uitvoerig artikel (19 maart) aan het optreden van Martin Luther King en aan diens boek „Rosa stond niet op” (zie Mens en Wereld van 23 januari) de nodige aandacht te schenken. Ook De Tijd-De Maasbode signaleerde de verschijning.

In de Groene Amsterdammer van 26 maart vond ik een voortreffelijke bijdrage „Christus, Gandhi en King als voorbeelden – Tien geboden der geweldloosheid voor neger-Amerikanen”. Dit weekblad heeft veel vroeger ook al bekendheid aan het streven van Vinoba Bhave gegeven. Ik kan niet nalaten dit terloops te vermelden. Deze beschouwing bevat veel gegevens over de strijd, die nu in de elf zuidelijke staten in volle gang is, gegevens ontleend aan Amerikaanse bladen, waarvan er vele duidelijk sympathiserende met de onderliggende partij de worsteling volgen. Ik neem hier het volgende uit over:

Blijven zitten

„Studenten geven het voorbeeld, studenten die zich op hun beurt laten inspireren door het voorbeeld van Christus, Gandhi en ds. Martin Luther King . . .

Robert S. Bird, een verslaggever van de New York Herald, is in Nashville, Tennessee, de sfeer van de strijd gaan observeren. In een gebouw van de Fisk Universiteit heeft een groep negerstudenten van diverse „colleges”, meisjes en jongens, veteranen in de techniek van het blijven-zitten voor een snelbuffet waar ze niet „mogen” zitten, hem verteld wat hun gevoelens en ervaringen zijn bij een dergelijke actie:

Zij lieten mij hun tien-geboden-en-verboden zien voor de toepassing van het lijdelijk verzet tegenover nare opmerkingen, handtastelijkheden en andere onwaardige daden.

Zij vertelden van de repetities-in-geweldloosheid, zoals ze die hadden gehad in door kerkelijke organisaties beschikbaar gestelde lokalen.

Ze zijn overtuigd, dat de golf van blijven-zitten-incidenten in heel het zuiden de eendracht der neger-bevolking groter heeft gemaakt dan ooit tevoren.

Zij beschreven wat er in hen omging, wanneer ze daar aan zo'n snelbuffet zaten en er op alle manieren, met lichamen en met woord-geweld, geprobeerd werd hen eruit te krijgen. Ze vertelden, dat ze zich, bang, vroom en beheerst voelden, maar vooral overtuigd van de rechtvaardigheid van hun zaak en van de zekerheid der uiteindelijke overwinning.

Zij werden welsprekend toen zij het hadden over hun ervaringen in de gevangenis. De meis-

jes-studenten zongen spirituals voor de jongens in de belendende cellen, en de jongens-studenten antwoordden met klassieke liefdesliederen – de cipiërs stonden er verbaasd naar te luisteren: ze noemden ons zelfs „jongedames”, zei een meisjestudente glimlachend.

Tien regels

Hier volgens de tien regels voor het blijven-zitten aan snelbuffets, regels die al die negerstudenten bij zich hebben wanneer ze, soms wel vijf dagen achtereen, de beledigingen en af en toe ook regelrechte aanvallen van boze blanken gaan trotseren:

„1. Word je geslagen of uitgevloekt, sla nooit terug en vloek nooit terug.

2. Lach niet.

3. Voer geen gesprekken met kelners of diensers. Wees stil.

4. Verlaat je zitplaats niet, tenzij je groeps-leider dat goedvindt.

5. Versper de looppaden niet, en ook niet de toegang tot de winkel. (Het gaat immers meestal om de snelbuffetten van drugstores of warenhuizen.)

6. Wees onder alle omstandigheden vriendelijk en hoffelijk.

7. Zit rechtop, met je gezicht naar het buffet.

8. Rapporteer alle ernstige incidenten aan je leider.

9. Verwijs mensen die om inlichtingen vragen beledigd naar je leider.

10. Herinner je wat Jezus Christus, Mahatma Gandhi en Martin Luther King ons hebben geleerd. Liefde en geweldloosheid dat is de methode.

En moge God ieder uwer zegenen.”

... Toen na grondige voorbereiding de tijd voor het „zitten-blijven” gekomen leek, werd aan iedere student, die eraan wilde meedoen, verzocht – zo vertelde mij Diane Nash, een 21-jarig meisjestudentje – „zich zorgvuldig af te vragen of hij zich al dan niet tot die actie in staat achtte. Immers een onbeheertheid zou die actie kapot kunnen maken. De grondslag van de hele zaak is christelijke liefde; niet alleen maar liefde voor je mede-negers of voor het volk der V.S., maar liefde voor alle mensen ter wereld.”

Maar toen het zover was, dat ze gingen zitten aan die snelbuffetten, toen blanke patjepeeters brandende sigaretten gingen gooien naar het haar van de meisjes en haar met haar ribben tegen de toonbank gingen drukken, toen ze beledigende en soms ook vuile woorden gingen schreeuwen naar de neger-meisjes en de negerjongens, toen – zo vertelden ze – vonden ze het wel eens moeilijk die christelijke liefde te blijven betrachten; moeilijk maar niet onmogelijk.

Het artikel besluit met een beschrijving van de wijze, waarop de jonge mensen voor deze strijd getraind werden. Wie het geheel leest wordt met stijgend respect voor hun opofferingsgezindheid, hun zelfbedwang en de geestdrift, die zij voor hun goede zaak tonen, vervuld.

Zuid-Afrika

En de tragedie, die zich aan onze zijde van de oceaan afspeelt, slaan wij die met dezelfde gevoelens gade? Daar wordt door nazaten van Nederlandse kolonisten een afschuwelijke apartheidspolitiek gevoerd onder schoonklinkende leuzen, die de werkelijke motieven: superioriteitswaan en de vrees een bevoorrechte positie, die vele stoffelijke baten oplevert, te verliezen, niet verbergen kunnen. Daar vinden deze ver-tegenwoordigers van het blanke ras, van de christelijke beschaving, een massa tegenover

zich, die bezig is te ontwaken, waarin echter het aantal ontwikkelden, het aantal van degenen, die tot het bewustzijn van hun menselijke waarde gekomen zijn, naar verhouding veel kleiner is dan in de negerbevolking in Amerika. Daar staat, ook anders dan aan de overzijde, slechts een verwaarloosbaar gering aantal blanken aan hun kant. Zullen zij het wapen der zwakken kunnen hanteren? Is de gezindheid, die daartoe nodig is reeds in voldoende mate tot wasdom gekomen? Beschikken zij over de zelfbeheersing onmisbaar om alle hoon, alle verachting, alle geweld te weerstaan zonder terug te slaan? Vragen, die ik niet durf te beantwoorden en waaraan ik nog moet toevoegen: „Wat brengen de kortzichtige, verwaten, roekeloze leidende politici over zichzelf, over hen, wiens toekomst zij zo menen te kunnen verzekeren en over de grote massa's, die alleen in de Afrikaanse lucht kunnen ademen?”

Laat ons hopen, dat de morele steun van een groot deel der wereld de negerleiders, die trachten een geweldloze strijd te voeren, helpen zal om de bijna onoverkomelijke moeilijkheden, die zij op hun weg zullen vinden, te boven te komen. Voorlopig is er weinig reden tot optimisme.

D. H. Prins

Steunfonds

Praktisch Humanisme

Het steunfonds draait op volle toeren. Vele bijdragen kwamen reeds binnen. Uiteraard zijn wij dankbaar voor iedere gift. Verleden jaar was de kleinste f 1,-, de grootste f 10.000,-.

Nieuw voor 1960 is de Club van Duizend. Duizend mensen die tot wederopzegging jaarlijks een bedrag van f 100,- aan het steunfonds schenken. Geen nieuwe vereniging; derhalve geen vergaderingen, geen statuten.

Hebt u uw bijdrage reeds overgemaakt? Neen, doe dat dan vandaag nog op Postrekening 6168 t.n.v. Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme te Amersfoort.

Programma Landdag

op 26 mei in Wageningen

10.00-11.00: Aankomst van de deelnemers in „Junushoff”, Plantsoen 3.

11.00-12.00: Ontvangst door dr. C. van Rijsinge. Declamatie.

12.00-13.00: Broodmaaltijd met één gratis consumptie.

13.00-15.00: Excursies naar de landbouwhogeschool of wandelen of deelnemen aan gespreksgroepen.

Voor de kinderen toneelvoorstelling.

15.00-16.00: Gezellig samenzijn, waarbij u een kopje thee wordt aangeboden.

16.00-16.30: Kleurenfilm getiteld: „Strijd zonder einde”.

16.30: Sluiting.

De deelnemers moeten bij hun aanmelding opgeven of zij deelnemen aan de excursies, of aan een wandeling of aan de gespreksgroepen, zodat wij een overzicht hebben van de grootte van iedere groep. Volwassenen en kinderen apart opgeven.

Hein Herbers 65 jaar Humanist en pacifist

Hein Herbers: *Friede durch Gewalt – Friede durch Recht.* – Neue Deutsche Schule Verlags-GmbH, Essen. 164 blz. f 8,90.

De lezers van dit blad hebben reeds vele malen kennis gemaakt met Hein Herbers. Maar de niet-ingewijden zullen niet vermoeden, dat deze auteur van talrijke artikelen in allerlei bladen reeds de 65-jarige leeftijd bereikt heeft. Zijn strijdbaarheid tegen achterlijkheid en leugen, tegen schending van de menselijke waardigheid in het algemeen en vooral tegen de oorlog en de oorlogsgelovigen is zo temperamentvol, dat men hem deze leeftijd niet zou geven. Maar mensen van zijn makelij zijn zo vervuld van de positieve krachten, die hen bezielen, dat de leeftijd hen niet spoedig aantast.

De eerste wereldoorlog was voor hem zoals voor vele van de besten van zijn generatie de grote scheidingslijn. Drie van zijn broers en de meeste van zijn jeugdvrienden sneuvelden. Hij zelf heeft aan het (Duitse) front gestaan. Terwijl de grote massa der Duitsers mitsgaders bijna al zijn geestelijke leiders aan de onschuld van Duitsland bleven geloven en zich daarin vastbeten, gingen Hein Herbers de ogen open. Hij begon te zien, dat de problemen verkeerd gesteld werden en vroeg zich af, of het niet beter is de oorlog zelf als de grootste werkelijke vijand te zien dan een of ander volk. En door deze veranderde instelling werd hij strijder tegen de oorlog en ten slotte pacifist.

Ik wil hier tussen haakjes met nadruk verklaren, dat ik geenszins overtuigd ben van de overwegende schuld van Duitsland aan de eerste wereldoorlog. Het boek van Harry Elmer Barnes heeft in de twintiger jaren reeds gegrond twijfel aan dit vonnis doen rijzen. Al wil dit natuurlijk weer niet zeggen, dat daarmee de Duitse inval in België is goedgepraat, of dat de tegenpartij alléén de „schuld” te dragen heeft.

In het jaar 1919, toen hij nog een Duitse student was, is Herbers reeds door de politie van het waddeneiland Borkum gezet, omdat hij enige malen geprotesteerd had tegen de betogingen om Borkum „Judenrein” te houden. „De betogers van Borkum”, zo heeft hij geschreven, „waren gegoede Duitse middenstanders en hogere ambtenaren, voor wie de haat tegen Polen en Fransen, Joden en Roden, voor een academicus even vanzelfsprekend waren als goede tafelmanieren. Zeker waren het geen nazi's, ik ben er zelfs van overtuigd dat velen van hen de misdadige romantiek van Hitler hebben afgekeurd: maar zij waren de boom, die onder bepaalde omstandigheden wel zeer rotte vruchten moest voortbrengen.”

Feodale tradities

Bovendien heersten in deze landen nog vele feodale tradities, waarvan dit citaat over aanvalsoefeningen van de cavalerie uit het boek van de kroonprins, die door zijn „frisse, vrolijke oorlog” beroemd geworden is, een voorbeeld geeft, dat alleen maar in de oorspronkelijke taal genoten kan worden: „Wer solche Attacke mitgeritten hat, für den gibt's nichts schöneres auf der Welt”... – „Wie oft bei solcher Attacke hat mein Ohr den sehnsüchtigen (!) Ruf eines daherjagenden Kameraden aufgefangen: Donnerwetter, wenn das doch Ernst wäre!”

Hollanders zijn licht geneigd om over dergelijke taal te lachen, maar zonder deze tradities van barbaarsheid en kameraadschappelijke soldatengeest („Wo gehobelt wird, da fallen Späne”, zegt de kroonprins ook) is het vervolg van de geschiedenis niet te begrijpen. En laten wij vooral niet denken, dat deze tradities nu reeds overwonnen zouden zijn.

De angst voor de concurrent of de tegenstander verhoogt de spanning en doet de noodzaak

tot paraatheid voortduren. Zei de vader van de kroonprins niet in zijn bekende rede van 55 jaar geleden: „Elk Duits oorlogsschip, dat van stapel loopt, is een garantie te meer voor de vrede op aarde, des te minder zullen onze tegenstanders pogen met ons ruzie te maken (anzubinden).” Men was bang, dat Engeland door een plotselinge overval de Duitse vloot zou willen vernietigen, terwijl men in Engeland geloofde, dat het Duitsland om de Engelse kolonies te doen was. – Ook toen reeds deze wederzijdse angst!

Mede onder invloed van deze oude tradities raakte men tot een wederom belachelijk lijkende mentaliteit. Toen ik in 1921 in Berlijn was, werd daar een vergadering gehouden met als onderwerp, dat de Joodse relativiteitstheorie door een Duitse absolutistische leer zou moeten worden vervangen. Belachelijk? Of een teken van een geheel verworden geestesgesteldheid?

Tegenactie

In deze wereld heeft Hein Herbers gewerkt met „Das andere Deutschland” en „Die Weltbühne” (Kraschutzki, Küster, de latere Nobelprijswinnaar Ossietzky e.a.) en in de Deutsche Friedensgesellschaft.

De maatregelen van de geallieerden en vooral de Franse bezetting van het Roergebied versterkten de nationalistische tendenzen. „Door een geleide inflatie werd het volk geheel uitgeplunderd: een biljoen mark was nog maar zestig cent! Toen op die manier alle staatsschulden, alleen al 100 miljard goudgulden aan oorlogsleningen!, alle renten, alle spaargelden waren weggezuiverd, kwam Schacht met zijn nieuwe goudmark. En wat overbleef was de weergalozes machtsconcentratie van de zware industrie: Krupp, Stinnes, Thyssen, aan de ene kant, een uitgemergeld, verarmd, moreel verbijsterd en verwilderd volk aan de andere kant, beziel met verachting, haat en wrok tegen de republiek, tegen de democratie, tegen Fransen en Polen... en tegen de Joden.” „Hitler was de vrucht, niet de boom”, aldus Herbers in een recent artikel.

Herbers streed in de kleine groepen, die tegen deze ontwikkelingen probeerden op te tornen. Wie in 1921 het grote Duitse pacifistencongres bijwoonde, kreeg de indruk, dat hier slechts een geestelijke elite aanwezig was met enkele vakverenigingsmannen, maar dat er geen contact bestond met de grote massa's „die onder invloed waren, van wat men de spreekkoren zou kunnen noemen, die duizenden malen hun propagandagrofheden instampten onder het motto: „I am telling you, I am not arguing”. Hetgeen ook niet nodig was, omdat men aansloot bij wat in het volk aanwezig was, terwijl de stem van de anti-oorlogs- en anti-gewelddadige en anti-nationalistische mensen zonder weerklank bleef. Men moet degenen – onder wie Hein Herbers – bewonderen, die de moed gehad hebben in deze dagen door te zetten ondanks alles.

Men luisterde

In „Vredesactie” (maart 1960) vertelt mr. H. van Wijk over een vergadering in 1931 in Pommeren gehouden, waar Hein Herbers zou spreken: „In de zaal zijn twee pacifisten, de voorzitter en hij. In die streek van horigen en lijfeigenen waagde niemand te komen. Maar neen, daar verschijnt de Rittergutbesitzer Von Bismarck met driehonderd houtvesters en landarbeiders, allen met stalen helm en eikenhouten knuppels. Wat doe je in zo'n geval? Hein ging op Von Bismarck toe, stelde zich voor, bleef tussen de mannen staan, sprak ze toe, zei wat hij van zins was geweest om te zeggen, en men luisterde en staalhelmen en knuppels verloren hun zin”. Hoeveel moed en hoeveel leed heb-

ben de pacifisten in Duitsland in deze tijd door-gemaakt. Ik wil hier nog slechts de namen noemen van twee reeds oudere vrouwen, beiden van een zwakke constitutie: Dr. Helene Stöcker, redactrice van het voortreffelijke maandblad „Die neue Generation”, die ten slotte na heel veel moeilijkheden in de emigratie gestorven is, en Käthe Kollwitz, van wie het droevige einde meer algemeen bekend is. Men zou zo door kunnen gaan, wanneer men denkt aan het Duitsland waarin Hein Herbers tot aan Hitler toe heeft gewerkt.

Toen Hitler aan de macht kwam, werd Herbers zonder pensioen ontslagen. Eind 1934 werd hij door Hollandse pacifisten over de grens geleid, zoals Einstein door Engelse pacifisten uit Nazi-Duitsland is geholpen. Herbers werd leraar op de „Werkplaats” van Kees Boeke, die hij reeds van vroeger kende.

Met zijn grote kennis van de Duitse literatuur, geschiedenis, filosofie en – laat ik het woord aarzeland en toch eerlijkheidshalve neerschrijven – cultuur, was en is hij hier natuurlijk uitstekend op zijn plaats. De aandrag van de Duitse vredesbeweging naar Duitsland terug te keren om aan die beweging wederom mede te werken, weerstaat hij, omdat hij zich met zijn arbeid hier zeer sterk verbonden voelt. Hij werkt echter aan die Duitse beweging toch voortdurend mede. Hoe zou hij het kunnen laten?

Ik ben zo vrij geweest in dit artikel meer over de 65-jarige dan over zijn boek te schrijven, omdat ik meen dat hij dit verdient en bovenal omdat zulk een voorbeeld van een eerlijk en krachtig leven belangrijker is dan een door hem geschreven boek.

De moeite waard

Dit boek is echter zelf ook de moeite waard om door velen bestudeerd te worden. Men zal zien, dat er een groot aantal eigen gedachten en opvattingen in zijn verwerkt. Herbers gaat bv. het probleem van macht en geweld als geschiedenisvormende krachten evenmin uit de weg als andere pacifistische schrijvers dit gedaan hebben. (Vgl. blz. 37 vlgg. en blz. 69). De makkelijke bewering, dat „de” oorlog een gevolg van „het” kapitalisme zou zijn, wijst hij op historische en andere gronden als te simplistisch af en beschrijft de gebeurtenissen concreter (blz. 23 vlgg), terwijl hij voortdurend aansluit bij de nieuwere anti-gewelddadige traditie, waarvan hij door zijn enorme belesenheid vele voorbeelden geven kan, die lange tijd in onze herinnering aanwezig blijven. Zoals deze woorden van Spinoza: „Vrede is meer dan niet-oorlog, hij is een levende kracht, geboren uit dapperheid van de ziel”. Doen zij ons niet onmiddellijk ook in hun terminologie aan Gandhi denken?

Belangrijk is ook, dat het boek van Herbers is uitgegeven door de Verlag Neue Deutsche Schule in Essen. In Duitsland zijn de onderwijzersorganisaties aangesloten bij de Allgemeine Deutsche Gewerkschaftsbund en de „Neue Deutsche Schule” is het blad van de Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft in Rijnland-Westfalen. Hoe moeilijk is het de leerkrachten in een dergelijk onderwerp te betrekken!

Het kan bekend wezen, dat op de bijeenkomst van de Unesco van 29 nov. 1946 te Parijs besloten werd, dat deze organisatie de schoolboeken der verschillende landen zou onderzoeken (censor!), opdat deze de feiten niet zouden weergeven „to stir up international suspicion and illwill” (om internationale verdachtmaking en kwaadwilligheid te stimuleren). Het is echter eveneens bekend, dat hiervan niets terechtgekomen is, alleen reeds omdat formeel de Unesco geen enkele bevoegdheid daartoe bezat. De werkelijke redenen lagen natuurlijk dieper.

(Vervolg onderin eerste kolom hiernaast)

On the Beach

De laatste dagen der mensheid

Von diesen Städten wird bleiben: der durch sie hindurchging, der Wind. Bertold Brecht

Na de laatste wereldoorlog is, voornamelijk in Engeland en Amerika, de rage van de science fiction begonnen. Tientallen tijdschriften verschijnen er, honderdtallen romans en bloemlezingen zijn er verschenen en de pocket-stroom rijst al meer en meer. Wat is eigenlijk science fiction? Letterlijk betekent het wetenschapsroman, wetenschaps-fictie, maar die woorden zeggen niet veel. Toekomst verhaal klinkt beter maar daarmee wordt het genre niet voldoende omschreven, want men reist niet alleen in de toekomst maar ook in de tijd en in de ruimte.

Bij die science fiction is een heleboel kitsch en rommel. Zo we dat al niet wisten uit de literatuur dan weten we het wel uit de film, waar gruwelijke monsters 'from outer space' aan de lopende band de wereld en wereldse maagden belagen. Maar er bestaat ook een serieuze science-fiction literatuur, daarvoor staan namen als George Orwell ('1984') en de jonge Amerikaan Ray Bradbury borg. En tot die serieuze science fiction behoort ook Nevil Shute's roman 'On the Beach', waarnaar de Amerikaanse regisseur Stanley Kramer de gelijknamige film heeft gemaakt.

'On the Beach' speelt niet in de verre, maar in de zeer nabije toekomst: in het jaar 1964. De atoomoorlog is uitgebarsten en weer voorbij gegaan. Wie hem heeft ontketent weet eigenlijk niemand meer en het is ook niet belangrijk. De steden zijn leeg, de mensen dood. Alleen in Australië gaat het leven nog een poosje voort, daar zijn de dodende stralen nog niet doorgedrongen. Maar het einde nadert onherroepelijk; dat weet de Amerikaanse duikbootkapitein, wiens vrouw en kinderen gestorven zijn en die met zijn schip op de laatste oever in

(Vervolg van pag. 4)

Indien een boek als dit door Duitse onderwijzers gelezen zou worden zou dit natuurlijk van bijzondere betekenis zijn. En Herbers heeft het kennelijk voor hen geschreven. Hij kent zijn pappenheimers vanzelfsprekend door en door. Moge het deze taak vervullen!

Aan zijn boek vooraf gaan twee elkaar tegensprekende en elkaar aanvullende motto's, die kennelijk de levensfilosofie van Hein Herbers in een notedop weergeven en daarom hier nog worden afgedrukt. Het eerste is van Lessing: „De dweper werpt dikwijls een zeer juiste blik in de toekomst, maar hij heeft alleen het geduld niet de toekomst af te wachten. Waar de natuur eeuwen voor nodig heeft, moet in zijn korte leven tot stand komen. - Eeuwige Voorzienigheid, doe deze éne onmerkbare schrede! Alleen, laat mij door dit onmerkbare niet aan U vertwijfelen!”

Het tweede is van Goethe: „Die Zeit zum Handeln jedesmal verpassen Nennt Ihr: Die Dinge sich entwickeln lassen! Was hat sich denn entwickelt, sagt mir an, Das man zur rechten Stunde nicht getan!” (De tijd tot handelen telkens voorbij laten gaan, noemt gij: De dingen zich ontwikkelen laten! Maar vertel mij eens: Wát heeft zich dan wel ontwikkeld, wat men niet op de juiste tijd heeft gedaan!)

J. B. Meijer

Anthony Perkins en Donna Anderson, het Australische echtpaar, dat zich op de atoomdood voorbereidt in 'On the Beach'

Melbourne is geland, nadat hij zich ervan vergewiste dat overall elders leven onmogelijk is; dat weet zijn vriendin, die wanhopig probeert nog een laatste restje zin uit haar verknoeiide leven te persen; dat weet de Engelse geleerde, die vóór de ondergang nog een ideaal wil verwerkelijken dat tot dusver onbereikbaar was: meedoen aan een auto-race; dat weet de jonge marine-officier, die voor hij op een lange dienstreis gaat zijn vrouw en kind wil „veilig” stellen door ze de zelfmoordpillen te geven die de regering zal uitdelen als het zover is (maar het is nog niet zover); dat weten de oude heren in de deftige sociëteit die zich beklagen dat ze onmogelijk in de korte tijd die hen nog rest de goede oude port kunnen oprinken die in de kelders ligt opgeslagen. Dat weten alle mensen. En wat doen ze? Ze gaan door met leven zolang het lampje brandt, wat koortsachtiger, wat minder geremd, maar verder net als altijd.

Imposant gegeven

Een imposant gegeven, ongetwijfeld. Heeft Stanley Kramer het in zijn film ook imposant verwerkelijkt? Ten dele. Er zijn in *On the Beach* scènes die men niet licht vergeet: de autorace bijna zonder toeschouwers, waarbij niemand zich bekommert om de wagens die brandend uit de bocht vliegen. De tocht per duikboot op zoek naar de herkomst van geheimzinnige Morse-seinen, afkomstig uit een gebied waar geen leven meer mogelijk is. Wat vindt men aan het einde van de reis door lege zeeën, langs lege steden? Een coca-cola flesje, verward geraakt in het touw van een jaloezie dat op een sein-apparaat tikt. De lange, stille rijen voor de distributiekantoren, waar de zelfmoordpillen worden uitgereikt. De bijeenkomst van het Leger des Heils met het spandoek 'There is still time, brother' dat blijft wappe-

ren als de tijd voor iedereen voor altijd voorbij is.

Maar toch zou er veel meer van te maken zijn geweest. Zo is het een fout van de regisseur dat hij voor de hoofdrollen zulke beproefde glamour-figuren heeft gekozen als Ava Gardner, Gregory Peck en Fred Astaire. Zij blijven, juist door hun bekendheid, filmfiguren, men kan hen niet zien als symbolen der mensheid. Ook in de muziek vindt men deze tweeslachtigheid: het was een voortreffelijk idee om het Australische liedje 'Waltzing Mathilde' als Leitmotiv te nemen, maar men had het moeten bewaren voor de hoogtepunten: nu verzinkt het in een brij van opdringerige gebruiksmuziek die de aandacht afleidt van handeling en dialoog en bijzonder irritant werkt.

Toch gaan

Desondanks is het een film om te gaan zien. Ondanks de onder- en bovengrondse oppositie die er tegen wordt gevoerd, en waaraan het waarschijnlijk te wijten is, dat 'On the Beach' hier niet met Kerstmis is vertoond, terwijl dat in praktisch alle andere Europese hoofdsteden en in Amerika wel het geval was. Men noemt de film „defaitistisch”, men beweert dat het, mocht het tot een atoomoorlog komen „wel zo'n vaart niet zal lopen”. Ja, misschien gaan inderdaad niet alle mensen dood, misschien blijven er een paar honderd of een paar duizend of een paar miljoen leven. Maakt dat voor de meesten van ons enig verschil? Is men „defaitistisch” als men over een atoomoorlog niet praat als ware het een flinke griep of een longontsteking? Is men „defaitistisch” als men probeert te voorkomen in plaats van te genezen? En is Stanley Kramer een defaitist omdat hij ernstig waarschuwt? 'There is still time, brother...' het gaat om samen leven of samen sterven. Willy Berg

Van over de grenzen / The Humanist:

Doodstraf en huwelijksmoraal

Soms kunnen wij onze Angelsaksische overzeese burens maar moeilijk begrijpen. Zo hadden men in Engeland nog tot 1948 de lijfstraf. In dat jaar werd zij afgeschaft, behalve voor aanvallen van gevangenen op gevangenispersoneel. Laat men nu in Engeland alweer hevig aan het pleiten zijn voor wederinvoering van de lijfstraf speciaal voor delicten die gepaard gaan met geweldpleging! Bij zoiets sta je als Nederlander wel eens even te kijken. En het is dan een verademing, wanneer blijkt dat je geestverwanten niet met dezelfde, naar ons gevoel zo vreemde, neigingen zijn behept.

Zo is in het februari-nummer van The Humanist, het blad van de Rational Press Association, een artikel opgenomen van de hand van George Godwin, over het weer invoeren van de lijfstraf. De schrijver betoogt, dat uit de cijfers betreffende de recidive blijkt dat lijfstraf geen afschrikkende werking heeft. Integendeel, degene die de lijfstraf heeft ondergaan, wordt in de gevangenis tot een soort held. Hij krijgt ook het gevoel van: hier ben ik doorheen gekomen, nu ben ik onkwetsbaar. De straf dient tot verbetering en al is het waar, dat wij dit ideaal nog steeds niet in praktijk kunnen brengen, dat is nog geen reden voor maatregelen welke ons steeds verder van dit ideaal afbrengen in plaats van ons er dichterbij te brengen, aldus de schrijver.

Echtscheiding

Een andere kwestie, die ons Nederlanders meer vertrouwd is, wordt aangeroerd in het januari-nummer van The Humanist. De Aartsbisschop van Canterbury, dr. Fisher, heeft verklaard dat echtbreuk als misdrijf dient te worden beschouwd en dat hierop dus door de wet straf moet worden gesteld. De Aartsbisschop had moeten weten, zegt Hector Hawton, in The Humanist, dat zo'n wet nu eenmaal niet kan worden afgedwongen. Laat de politie-agent zich op zijn eigen terrein houden, maar houdt hem in vredesnaam buiten de slaapkamer, zegt Hawton.

Nog een zaak welke de huwelijksmoraal raakt. Het schijnt in Engeland voor te komen dat sommige rechters af en toe weigeren een echtscheiding uit te spreken op grond van de „heiligheid van het huwelijk”. Natuurlijk is de rechter onder bepaalde omstandigheden bevoegd zijn eigen oordeel de doorslag te doen geven, zegt Hector Hawton in het februari-nummer van The Humanist, maar wat mij hierbij heeft getroffen is het gebruik van theologische termen door rechtskundigen aldus schrijver.

Het huwelijk, zo gaat hij voort, is voor de wet een wettige overeenkomst, die onder bepaalde, duidelijk omschreven omstandigheden kan worden beëindigd. Het huwelijk kan ook een godsdienstige betekenis hebben, maar dat is aan het vrije oordeel der betrokkenen overgelaten. De kerk heeft het volste recht voor haar aanhangers regels op te stellen. Zij kan eisen dat een paar, waarvan de een de ander haat, voor het gehele leven aan elkaar geketend wordt in zijn eigen, particuliere hel. Of men zoiets „heiligheid” kan noemen, is een zaak van definitie. Maar, vraagt de schrijver, wat heeft dat te maken met de wet?

Engelse S.V.H.G.

De Engelse Humanistische studenten hebben een soort inter-academiale studentenvereniging

opgericht, The University Humanist Federation, net zo iets dus, als onze Studenten Vereniging op Humanistische Grondslag, die ook bestaat uit een aantal plaatselijke organisaties. De nieuwe federatie heeft op 2 en 3 januari j.l. volgens een artikel in The Humanist van februari, een conferentie gehouden. De volgende universiteiten waren vertegenwoordigd: Aberdeen, Bristol, Cambridge, Durban, Liverpool, Oxford, Manchester, Hull, Londen, Leicester, Witwatersrand. Op deze conferentie, die volgens het verslag uitstekend geslaagd is, werd door verschillende sprekers duidelijk gezegd waarop het staat.

Hector Hawton, de redacteur van The Humanist, hield een rede over wegen en middelen tot verbreiding van het Humanisme. De essentie van het Humanisme is niet, aldus spreker, een totale uniformiteit van opvattingen, maar een onafhankelijk oordeel bij zijn aanhangers. Dat betekent, dat er verschillende levensbeschouwelijke opvattingen kunnen zijn binnen het Humanisme, maar dat er eenheid zal zijn over bepaalde fundamentele waarden. Wat men gelooft met betrekking tot het universum is minder belangrijk dan wat men doet in persoonlijk en in het sociale leven.

Lord Chorley, die sprak over Humanisme in beweging behandelde enkele onderwerpen, waarover humanisten en christenen van mening verschillen. Zo meende spreker dat een huwelijk in beginsel ontbindbaar moet zijn, al kan de aanwezigheid van kinderen soms eisen, dat men niet of pas later tot een echtscheiding overgaat. Spreker sprak zich ook uit voor kunstmatige inseminatie. Het opzettelijk een eind aan het leven maken wanneer de patiënt ten dode is opgeschreven en nog slechts ondraaglijke pijnen te verduren heeft, achtte spreker niet onjuist.

Wolfenden-rapport

Ook sprak deze inleider zich uit voor de aanbevelingen van het Wolfenden-rapport met betrekking tot de strafbaarstelling van de homosexualiteit. Dit rapport acht n.l. strafbaarheid misplaatst, wanneer het gaat om volwassenen, die hun handelingen zonder dwang verrichten (dit standpunt wordt in de Nederlandse strafwet ook ingenomen, maar in Engeland is dit iets nieuws).

The Birmingham Post besteedde aandacht aan deze conferentie in de vorm van een interview met Hector Hawton, waarin deze de nadruk legde op de noodzaak het morele nihilisme te bestrijden door gevoel voor morele en sociale verantwoordelijkheid bij de jeugd te kweken. *Mevr. H. Singer-Dekker*

Lezingen voor de radio

10 april, 9.45 uur (VARA): dr. J. P. v. Praag: „Dromers en realisten”.

18 april (tweede paasdag), 9.45 uur (VARA): prof. dr. G. Stuijveling: „Uit humanistisch oogpunt”.

24 april, 9.45 uur (VARA): prof. dr. T. T. ten Have: „Luisteren”.

1 mei, 9.45 uur (VARA): dr. H. Bongers: „Waar het op aan komt”.

Wereldvluchtelingenjaar

De Stichting Nederlands Comité Vluchtelingenjaar 1959/1960 koestert de hoop dat ons volk door gezamenlijke inspanning vier miljoen gulden zal bijeenbrengen.

Vergeleken bij de wanhoop van honderdduizenden vluchtelingen leeft ieder van ons in overdaad. Doet daarom wat ge kunt. Het is eenvoudige mensenplicht. Stort uw bijdrage op giro 195960.

Cursussen

Internationale school

voor wijsbegeerte

De Internationale School voor Wijsbegeerte in Amersfoort organiseert de volgende cursussen:

19-21 april: prof. dr. R. F. Beerling (Leiden): „Amerika - zijn cultuur en filosofie”.

21-22 mei: dr. J. Louët Feisser (Utrecht): „Vrijheid en strijdvaardigheid”.

4-6 juni, Pinksteren: drs. H. Redeker (Amsterdam) (m.m.v. Corrie Hartong, dans, Henk Stam, muziek, dr. H. C. L. Jaffé, beeldkunst, Ben Stroman, toneel): „Contrasten in de hedendaagse kunst”.

14-16 juni: prof. dr. Leopold Flam (Brussel): „De toekomst van de filosofie”.

21-24 juni: prof. dr. Karlfr. Graf von Dürckheim (Todtmoos): „Mens en medemens”.

11-16 juli: dr. C. J. Schuurman (Amsterdam): „De mens op de grens van twee tijdperken”.

26-29 juli: drs. J. Fontein (Amsterdam) en N. v. Gelder: „Oosterse en Westerse levenskunst”.

Bijzonderheden over deze cursussen vindt men in het maartnummer van Amersfoortse Stemmen, het orgaan der Stichting, dat deze keer voor het eerst in een wat handzamer formaat verschenen is.

Moderne Jeugdraad

Voor het topkader van de bij de M.J.R. aangesloten organisaties, waartoe ook het Humanistisch Verbond behoort, zal op vrijdag 29 april op nog nader te bepalen plaats een *gespreksdag* georganiseerd worden over het onderwerp: „Wereldwijd Denken”. Aan de orde gesteld zal worden dat het leren denken en handelen in wereldwijd verband een levensnoodzaak voor de huidige jongerengeneratie is, en de vraag op welke wijze dit in jeugd- en jongerenwerk kan worden bevorderd.

Reiskosten (en eventueel werkverlet) kunnen worden vergoed. Voor nadere inlichtingen kan men zich wenden tot het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Van het kaderblad van de M.J.R. „Fase '60” is het eerste nummer verschenen. In dit nummer is o.a. de inleiding opgenomen van drs. E. V. W. Verduyven, gehouden op de M.J.R.-conferentie Jeugd en Samenleving in oktober 1959. „Fase '60” zal zesmaal per jaar verschijnen. De abonnementsprijs bedraagt f 3,- per jaar voor leden van de bij de M.J.R. aangesloten organisaties. Men kan zich abonneren via het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme te Amersfoort - Postrekening: 6168

IK denk er ZO over

Is traditie zinloos?

De kursieffjes op de eerste pagina van Mens en Wereld hebben altijd mijn belangstelling, doch de inhoud heeft zeker niet altijd mijn instemming. Gelukkig maar, want juist de verscheidenheid van meningen maakt het leven interessant. Misschien ook wil de schrijver soms, door een aanvechtbaar standpunt in te nemen, de lezers uit hun tent lokken. Met zijn stukje over de Nieuwjaarstradities in het nummer van 9 januari jl. is het hem dan gelukt.

Ik heb dit stukje na eerste lezing ter zijde gelegd, doch niet vergeten. En ook bij herlezing kan ik een gevoel van teleurstelling niet onderdrukken, dat de schrijver heeft gemeend zijn mening zo te moeten formuleren als hij heeft gedaan.

Het gaat om het zenden en ontvangen van Kerst- en Nieuwjaarskaarten en het uitwisselen van goede wensen ter gelegenheid van de jaarwisseling. „Wie hecht er aan dit volstrekt leeg gedoe?“, zo vraagt de schrijver zich af en hij geeft op die vraag dan maar meteen als antwoord: „Niemand“.

Ik weet niet hoe het u is vergaan, maar op mij maken deze twee zinnestjes een bepaald onplezierige indruk, vooral omdat als humanist mijn haren de neiging hebben overeind te gaan staan, als ik te maken krijg met mensen, die iets zo zeker weten, waarbij zij liefst alle nuanceringen over boord gooien. En wat wordt hier in twee luttele zinnen wel niet al beweerd! De nieuwjaars-tradities zijn een leeg gedoe. Het is niet zo dat de schrijver van deze opinie is, neen, volgens zijn stukje lijkt dit een waarheid, die iedere sterveling bereid is te onderschrijven. De leegheid is ook niet betrekkelijk, in die zin, dat er wellicht nog enige zin in de tradities aanwezig is, neen, hier is sprake van een *volstrekte* leegheid. En wie hecht er nu nog aan dit volstrekt lege gedoe van versturen van nieuwjaarskaarten en uitwisselen van goede wensen? Ik zou dit bepaald een moeilijke vraag vinden om te beantwoorden. Het zou interessant zijn er iets naders over te weten te komen met behulp van opinie-onderzoeken op grote schaal in vele landen. Maar de schrijver staat voor niets en weet zich blijkbaar geïnspireerd door de ganse mensheid als hij op de vraag ten antwoord geeft: „Niemand“.

In de stijl van de schrijver blijvende zou ik nu moeten schrijven: „Uw stukje is volstrekt waar-deloos“. Ik geef echter de voorkeur aan de formulering, dat ik voor het stukje weinig waardering kan opbrengen.

Mijn mening over de nieuwjaarstradities is in het kort als volgt. Natuurlijk zijn er veel tradities, die niet of weinig zinvol zijn. Maar ik zou het een verarming vinden, indien het vieren van de Oudejaarsavond in onbruik zou raken, evenals het uitwisselen van goede wensen op het middernachtelijk uur. Van zo'n avond, met familie of vrienden bijeen, kan een warmte uitgaan, die velen niet zullen willen missen. Ook het verzenden van Kerst- en Nieuwjaarskaarten heeft zijn positieve en verwarmende aspecten, indien het bijvoorbeeld het zenden van kaarten betreft aan verre verwanten of vrienden, die men niet vergeten is, maar in het dagelijks leven haast zou vergeten. Hoeveel genoegens kan dan ook de zender van een kaart niet hebben, dat hij hierdoor aan die verre vrienden of familieleden kan doen blijken, dat zij niet vergeten zijn!

Het is best mogelijk dat op rationele gronden aan mijn standpunt valt te tornen. Eerlijk gezegd laat mij dit koud. En ik hoop dat het heel veel mensen, óók humanisten, koud zal laten, dat zij wel eens irrationeel, gevoelsmatig handelen.

Vooral als men er zijn medemens geen kwaad mee berokkent, doch er hoogstens nog een genoegen mee doet. *Ovezall*

(U moet de schrijver van het kursieffje niet aan een woord ophangen, geachte inzender. „Wie hecht aan dit leeg gedoe? Niemand“ is vanzelfsprekend sterk overdreven. Dat mag toch wel eens, omdat iedereen weet, dat niemand het kan weten. Geen ogenblik heeft de bedoeling voorgezet om een gezellige Oudejaarsavond, gevierd in de huiselijke kring, als een zinloze traditie te bestempelen. Het ging tegen de officiële recepties e.d. Dat het hartverwarmend is om nieuwjaarswensen te geven en te ontvangen, is een persoonlijke zaak. Onze reactie is eerder dat als men met zoveel sympathie denkt aan de anderen, een brief – en dan niet alleen bij het nieuwe jaar – toch hartverwamerder is dan het gekochte kaartje. Red.)

Open brief aan Ds. H. S. J. Kalf, Bennebroek

Wel Eerwaarde,

Nog altijd gaat gij opgewekt voort het humanisme en het H.V. te belasteren en te bezoadelen met uw paradijsslangenachtige invectieven.

Wij zouden er natuurlijk het zwijgen toe kunnen doen: het is helemaal niet belangrijk of u die christelijke vrouwen in Oud-Beijerland en Beestertswaag, die van toeten noch blazen weten, meedeelt dat het humanisme de vijand op pantoffels is, omdat die humanisten des zondags „neutrale lezingen in de plaats schuiven van de kerkgang“. Dat is natuurlijk wel een doodzonde voor een mens die graag eens een beetje dieper over de dingen nadenkt dan uw „eng hemelstraatje“ (Ds. De Genestet) toelaat.

Maar aan de andere kant kunnen en willen wij ons toch ook maar niet alles laten welgevallen.

De geraffineerde en allesbehalve christelijke wijze, waarop u Dageraad, Marx en humanisten voor hetzelfde wagentje tracht te spannen, omdat die brave huisvrouwen al de ijdelheid van zo'n humanistisch gedoe maar goed zullen begrijpen, is even lachwekkend als ergerlijk en leugenachtig. Mag een dominee jokken, dominee? U ziet terecht in, dat duizenden zonder lid van het Humanistisch Verbond te zijn, die gedachtegangen onderschrijven en het er mee eens zijn. Maar u zegt ook, dat „men de laatste resten die bewijzen dat Nederland eens een christelijke staat was, wil uitwissen“.

In de eerste plaats: noemt u die bewijzen eens op. Wat heeft een staat met geloof te maken?

In de tweede plaats: Stel dat Nederland een christelijke staat was, waar haalt u dan de onzin vandaan dat het humanisme de bewijzen daarvan zou willen uitwissen? Het humanisme heeft nuttiger dingen te doen.

Dit is wederom een onwaarheid. En mag een dominee onwaarheid spreken, dominee?

In een vorig schrijven heb ik u aan onze disgenood om het brood met ons te breken. Maar u wilt niet: daar in Oud-Beijerland hebt u gezegd: dat verbodering funest is voor het geloof en een compromis is een doodsteek voor de kerk.

Dat is jammer, dominee, want u bewijst hiermee hoe benauwend eng uw geestelijke horizon is. Evenals dat trouwens met Calvijn het geval was.

De aarde een beetje meer bewoonbaar voor alle mensen, is ons doel, zeer juist, dominee. Maar u laat er dadelijk op volgen: „De kerk van Jezus Christus is tot een strijd geroepen: God of geen God. Johannes zag het beest uit de af-

grond met het getal des mensen. De nieuwe hemel met de nieuwe aarde is geen humanistisch paradijs: God zal en alles in allen zijn.“

Dus knokken, dominee? Ik vind het best. Ik ben niet bang. Maar erg christelijk kan ik deze martiale retoriek toch niet vinden. En ik geef u de verzekering, dominee, dat een humanistisch paradijs heus zo gek niet zou zijn: de mensen zouden in vrede met elkander leven, hun eigen verantwoordelijkheid blijmoedig dragen en ieders overtuiging volledig eerbiedigen, zoals ik de uwe eerbiedig, wanneer u mij niet te nakomt. *Dr. Arnold Saalborn*

Demensen zijn goed genoeg

Wat ir. M. W. Polak schreef over het vredesvraagstuk kan ik met volle overtuiging onderschrijven. De enige weg om de wereldvrede te verkrijgen is de oorlog door rechtspraak te vervangen en wij, Wereldfederalisten, proberen al jarenlang dit tot iedereen te laten doordringen.

Wie blijft doorgaan op het verouderde thema dat die mogelijkheid niet bestaat, neemt blijkbaar niet voldoende kennis van de feiten die er op wijzen dat we voetje voor voetje op weg zijn naar een algehele vernietiging van de wereld. Er moet dus een mogelijkheid geschapen worden om de oorlog uit te bannen; wie zich dit niet realiseert kan men moeilijk een redelijk mens noemen. En als humanisten hebben wij de opdracht de waanzin door redelijkheid te vervangen.

De Amerikaanse zendingsleeraar Stanley Jones moet eens gezegd hebben: „Om van een vijand af te komen, is er maar één middel: een vriend van hem maken.“ In aansluiting op deze uitspraak verklaarde prof. Rasker een houding van verzoening de enige juiste weg.

Het wantrouwen in de wereldpolitiek moet verdwijnen. Wie zich tot taak stelt hiermee een begin te maken, zal niet, zoals de redactie onder het artikel van ir. Polak deed, zich afvragen: Hoe kunnen? *Mevr. M. Langemaire*

(Evenals ir. Polak deed, stelt ook mevr. Langemaire, wier bijdrage wij hebben moeten bekorten, dat de waanzin van de oorlog moet kunnen worden vervangen door de redelijkheid van rechtspraak. Maar ook zij geeft niet aan hoe dit moet gebeuren. Wij willen het best met haar eens zijn als zij uit een geschrift van de Wereldfederalisten citeert: „Alleen een federale wereldregering kan wereldvrede brengen“, maar met het aanheffen van leuzen lost men geen problemen op. Als ir. Polak beweert dat de waanzin nu door de redelijkheid moet kunnen worden vervangen, zal hij ook duidelijk moeten maken dat er nu een wereldbestuur kan worden ingesteld met de macht zich te doen eerbiedigen. Red.)

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van het Humanistisch Verbond f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

Ik volsta ermee, u op dit belangwekkende boek attent te maken....

aldus beëindigde de heer Hein Herbers, in Mens en Wereld van 26 maart, zijn artikel naar aanleiding van de oorspronkelijke Duitse editie van GERHARD SZCZESNY's boek:

De toekomst van het ongeloof

Wij van onze kant willen u in aansluiting op het artikel van de heer Herbers mededelen, dat de Nederlandse editie van SZCZESNY's boek, onder bovengenoemde titel en in de voortreffelijke vertaling van Johan Winkler, eind april in de boekhandel verkrijgbaar zal zijn voor de prijs van **f 9,50**

Moussault's uitgeverij nv - Amsterdam

Tessin: In villa met grote tuin zonnige **gemeubileerde zit- slaapkamers met gebruik van keukens te huur**. Geopend 1 april-1 november. M. Vanetti-Boomgaard, Losone-Locarno. **Zwitserland**.

Bezoekt op Hemelvaartsdag 1960 **Landdag Wageningen in „Junushoff“**. Openingsrede door Dr. C. van Rijsinge, kleurenfilm, declamatie, naar keuze excursies landbouwhogeschool, wandelen of gespreksgroepen (voor kinderen toneelstukje). Deelnemerskosten (inclusief 2 consumpties) **f 1,50** per persoon. Spoedige aanmelding bij gemeenschaps- of gewestbesturen voorkomt teleurstelling.

Vergeletto-Ticino - 900 m. Bij Locarno. **Kamers met gebruik van keukens 1 juni-27 juli**. J. Weiland, Händelstr. 32, Arnhem. Tel. 08300-26569.

Genève. Aangeboden een **flat met 4 slaappleatsen**, centrum en bij het meer, comfortabel. Van 15 juli tot 15 september. Frs. 500 per maand. Thier, Schoolstraat 211, Almelo.

Vierwoudstedenmeer. Kamers te huur in een comfortabele flat bij een Holl. familie. Voor 2 personen Zw. frs. 8.- per dag. Gebruik van keukens en linnengoed inbegrepen. Vóór 27 juni of na 30 juli. R. Planta-Gillot, Fischmattstrasse Buochs (NID) **Zwitserland**.

Required furnished flat or similar accommodation (seaside?) min: 2 bedrooms, Humanist family (3 children) June 3-12. Also meet Dutch Humanist family similar tastes, J. P. (Magistrate) and Doctor wife. T. G. Robson, Robson Street, Stoke-on-Trent, England.

Ook de buitenkerkelijke leden van de Partij van de Arbeid hebben een organisatorisch centrum nodig

DE HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP is dit centrum!

Het orgaan van de H.W.G. is het maandblad

„VERNIEUWING“

onder redactie van Karel Timmerman

Abonnementsprijs f 1,20 per jaar

Een proefnummer wordt U gaarne toegezonden door het Secretariaat **Haagweg 210 - Leiden**

Zeilkamp 1960

De buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond organiseert een zeilkamp van 23 juli t/m 6 augustus a.s.

Kosten met volledig pension en incl. huur boten **f 55.-** per week per persoon. Opgave spoedig.

Inlichtingen: **Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Utrecht**

INDEX-BENADERINGS-POLIS

Inlichtingen omtrent deze nieuwe vorm van levensverzekering, gebaseerd op kosten van levensonderhoud, worden verstrekt door de erkende Assurantietussenpersonen en de

N.V. Levensverzekering-Mij „AURORA“

Opricht 1887

HERENGRACHT 62 - AMSTERDAM

Niet alleen de kerkelijken hebben hun wezenverzorging.

De Weezenkas

Vereniging tot opvoeding en verzorging op humanistische grondslag neemt op zich de verzorging van de wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging

Inlichtingen omtrent lidmaatschap bij de Secretaris: J. de Leeuw, Herengracht 62, Amsterdam-C.

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Leden-abonnees in **Amsterdam** kunnen hun adresverandering opgeven aan de Ledenadministratie Amsterdam, Rooseveltlaan 128 III, Amsterdam-Z.

Voor

CREMATIE

blijft onder de gewijzigde wet een

VERKLARING

noodzakelijk.

Formulieren hiervoor zijn gratis verkrijgbaar bij de **VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE** Riouwstraat 186 — 's-Gravenhage Tel. 55.47.97/070

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN Administratie-adres: **Postbus 246, Rotterdam** Postgiro 445129 • **Abonnementsprijs f 5,- per jaar**